

dolorum deliniri: « Non interit, inquit, judicium conscientiae, est enim naturale, et a Deo insitum; ethamis quis milles se ambitione jactet et gloriatur, instat illud vociferans, castigans, condemnans; et nemo est eorum qui vivunt in scelere, qui non innumerabiles dolores sustineat, et de malis consultans et consilium exequens. »

Ex quibus hoc disserim colligitur, quod mulieris dolor vehementissimum sit in partu, peccatoris etiam ante patrum scelus, statim post cogitationem seu conceptum. *Concepit, inquit, dolorum.* Et propterea prius dixit David: *Ecce parturit, quam concepit,* ut notat D. Chrysostomus: « Quia hic dolor, inquit, est et principio. Simil enim ac quisquam de malo consultavit, tumultu ac turbis est in cogitatione. » Testis Achab, qui etiam antequam alienam vineam raperet, solum cogitans de rapiendâ, cruciabatur: *Venit, inquit, in domum suam indignans, et frenens, et projectans se in lectum suum; avertit faciem suam ad patrem,* et non comedit panem, 5 Reg. 21. A. Ubi D. Chrysostomus citatus: « Considera, inquit, cum ille vincam concupisset, quantum dolorem senserit; quoniam conscientia non ferebat sententiam, ingressus est tristis, humi procumbens, confusus, vel ipso aspectu prece se ferens conscientia condemnationem. »

Addit et alterum discrimen: *Nam mulier, inquit Christus Dominus, Joan. 16, 21, cum pepererit puerum jam non meminit pressus proper gaudium.* At verò in dolore ex peccato longè aliter contingit, ut notat D. Chrysostomus serm. 4 de Lazarô: « Nam peccatum, inquit, simili atque commissum est, tum demum extincta voluptate amarus penitentia stimulus succedit, contra quam accidere solet parturientibus, etc. Et consentit D. Ambrosius, lib. 2 de Abraham, cap. 4: « Dum, inquit, in quoddam sumus delinquendi libidine, nebulis quibusdam conscientia mens obducitur, ne videat eorum quae concepiscit deformitatem; sed cum omnis nebula transierit, gravia tormenta exercentur in quodam male consciencie secretario, etc. Cernere hoc est in Iuda proditore se post peccatum miserabiliter suspendente, de quo D. Chrysostomus in Psal. 7: « Cum, inquit, non posset ferre iudicium conscientie dolorem, adaptato sibi laquo vita finivit, quasi satius sibi ducetur ruptis visceribus efflare animam, quam inclusu in animo dolore vita propagare. Unde fit fraudes ad dolos ceteraque animi noxas non solum similes esse fortibus viperinis, ut ibi vult D. Chrysostomus, sed etiam multò deteriores; nam hi uterum discerpunt, cum nascentur; illæ verò etiam jam nata conscientiam lacerant ac disruptunt, in longo post tempore adhuc haerent affliti in memoriam stulos autores perpetuū cruciatura. Quod luculentissimum demonstrat Philo Hebreus in Flaccum, dum in insulâ Andro suorum peccatorum terroribus agitatus, exalvit: « Adebat, inquit, trepidat, ut non aliter quam insanus proscriptus, ac ultro citroque dissereret, manus complorens, femora percuvens, humi se affligens ac clamans;

tans; et statim longissimam referens ejus orationem, suas miseras deplorans, inter alia: « Interem, aiebat, quosdam; interem me alii; me connivente, quidam lapidibus sunt obruti, quidam vivi combusti, quidam rapti per medium forum; horum faciornum prece manent, et diræ jam stant tanquam in carcerebus, ut obice rupto properent in meam pericli; imò jam in horas premior, multas mortes sustinens ante illam ultimam. » Ubi latissime spatiu in exprimenda hujus improbi quandam præsidis tune exulis conscientia scelerum furoris devotæ, et peccatorum aculeis cruentata. Deus bone! quanta mortalia occidatio, qui scelos amant, et nequitos ut filiolam osculantur suam. Nondum profli ex utero malum facinus, et parentem doloribus immensis et parturitionis velut equinoeo conficit. Embryo informis, quem voluntas intimo in sinu ait et corroborat, dolor est, non sperata latitudo fetus. Quare improbitæ Græcæ dicitur πόνος, ab eo quid πόνος, hoc est, laborem et ærannam possidenti adferat, ut auctor est S. Chrysostomus in Psal. 159; qui etiam alio loco non dubitavit dicere: « vitium esse πόνος τυπού τοιούτος πόνος πόνος, maximum supplicium animæ etiam antequam puniatur. » Ita peccatum Hebrei nominam θλαμα, id est, laborem et dolorem, quid dolore conficiat animum et laetetur. Animadverit Philo Iudeus lib. de Decalogo, non sine mysterio, cum divina lex in monte promulgaretur, è medio flammæ Dei voces fuisse auditas magnificentissimè resonantes; nam eum ignis geminam vim habent, illuminant urendique, princeps ille mundi moderator Deus significare voluit, fore ut lezit dulcissimum honorum lumen, Dei preceptis veluti sideribus in omni vite cursu radiantium, cadaeum sit improbis et sceleris incendum, si prorupta audacia Deum contempnere seque in scelos et libidine voluptatis ingurgitate voruerint. Falluntur enim opinione sunt, qui juvendunt esse vitium putant, et corrupti animi dulcedine rapientur; si que in eo sit juvenditas, gaudium est furo illum, et techorum pictum obiuctur, quod meritis molestant occidit, quam tandem experientur. Perit S. Hilarius in Psal. 59: « Vitorum, inquit, gaudia, cum sint intellecta, compungunt. Hinc Lactantius, lib. 6 Instit., cap. 5, sit doctri à philosophi vita quibusdam definitiis naturalibus alicere animus hominum, et inianum iunctitudinem specie capite ad acerbas amaritudines miseriasque perdure. Sed quod philosophi cultissimis suis monumentis docerunt, ab idiotis et imperitiis quoque multitudine facile potest intelligi, si quotidiana experientiam constunt, qua clarissime docet vitium non concipere solidam ullam letitiam, sed, quod supra ē Jobo, Davide et Israhæ audiebamus, dolorem, animi molestiam, acerbitate. Eleganter Petrus Chrysologus serr. 6, impium vocal tittorum verberorum, videlicet ob misserrimum genus servitius, que non dulcem animi voluptatem, sed dolor odiosi molestiam et acerbitatem procreat. Sic divina clementia providit, ut scelos esset sibi dignum supplicium, ut cum homines animi-

adverterent ex iis rebus, quas incredibili amore et desiderio conceperant, pro voluntate et inani voluptate nasci aegritudinem et turbati animi cruciatum, à crimen abstinerent. Quam veritatem docit olim homines fabularum integumentis obvenerunt. Midas stultus cupidine nobilitatus, qui studio proprie incredibili ardore aurum, illo putus, in eo extitum reperit, metam aurum quam ferream calamitatem. Sed divinitus in sacris annalibus id docet. Amnon Davidi filius Thamare suorum suum furiosâ quidam affectione et venero amore desperat, adhibuit artes omnes atque machinationes ut eo potiretur; res successit ex animi sententiâ, et beatus dulci illo furo videbatur. Sed homo incestus et impotenter libidinosus vir patrâ in flagitio, cùm corpit angî et torqueri animo, et pro suavitudine impura voluptatis

CAPUT XVI.

1. Respondens autem Job, dixit:

2. Audiri frequenter talia; consolatores ones-
tros omnes vos estis.

3. Nunquid habebunt finem verba ventosa?
aut aliquid tibi molestum est si loquaris?

4. Poteram et ego similia vestri loqui: atque utique esset anima vestra pro animâ mea!

5. Consolater et ego vos sermonibus, et mo-
verem caput meum super vos;

6. Roborarem vos ore meo; et moverem la-
bia mea, quasi parvus vos.

7. Sed quid agam? Si locutus fuero, non ques-
cet dolor meus; et si facero, non recedet a me.

8. Nunc autem oppressit me dolor meus, et in nihilum redacti sunt omnes artus mei.

9. Ruge meæ testimonium dicunt contra
me, et suscitator falsiloquus adversus faciem
meam contradicentes mihi.

10. Collegit fuporem suum in me, et communi-
nans mihi, infrenuit contra me dentibus suis;
hostis meus terribilis oculis me intulit est.

11. Aperuerunt super me ora sua, et expro-
brantes percuterunt maxillam meam, satiat
sunt penitus meis.

12. Conclusit me Deus apud iniquum, et ma-
nibus impiorum me tradidit.

13. Ego ille quondam opulentus, repe-
nitus sum: tenuit cervicem meam, confrer-
git me, et posuit me sibi quasi in signum.

14. Circumedit me lanceis suis, convulne-
rat lumbos meos, non pepercit, et effudit
in terrâ viscera mea.

15. Concidit me vulnere super vulnus, ir-
ruit in me quasi gigas.

16. Sæcum consui super eum meam, et
operui cinere carnem meam.

17. Facies mea intumuit à fletu, et palpebra
mea caligaverunt.

tantam amaritudinem odiunque sororis persentire, ut, quemadmodum aiunt divinae litteræ, *majus eset odium quo oderat eam, amore quo ante dilexerat,* 2 Reg. 45. Itaque subito domo illam ejexit ut deformem meretriculam, ut lamiam, ut de gorgonibus unam. In aliis peccanti generibus idem animadverti potest, illud idem supplicium tandem fieri, quod delinquentum fore videbatur, et eo ipso torqueri animum, è quo speravit liquidissimam et affluentissimam voluptatem. Itaque noxe et vitiis, in quo vulgo dulcedinem esse putant homines, et uberen sensum voluptatis, hoc symbolum mili peropportunitam esse videtur, id dulci amerum. Quocumque tandem est sensibus afflata suauitas cum viro et scelere copulata, non nisi inde amaritatem et dolorem expecta.

CHAPITRE XVI.

1. Job répondit à Eliphaz, et lui dit :

2. J'ai entendu souvent de pareils discours que ne ten-
dait pas à assurer à mes maux et à me jeter dans le
dessein. Vous êtes tous des consolateurs importuns.

3. Ces discours en fait ne finiront-ils jamais? et qu'y a-
t-il de plus à dire au sujet de la souffrance?

4. Je pourrais aussi mal-advisor parler comme vous; mais
je serais très-fâché de vous inviter en ce point, et plus
que vous êtes sûr de vous inviter en ce point, et plus
que vous seriez alors combien ma conduite serait différente de la
vôtre.

5. Car je vous consolerai par mes discours, et je témoi-
gnerais, par la tristesse qui régnerait sur mon visage, ce
que je ressentirais pour vous au fond de mon cœur.

6. Je vous fortifierai par mes paroles; et bien loin de
vous détourner par mes reproches injurieux, je vous éparg-
nerai dans ce qui sortirait de ma bouche, et la con-
versation qui va donnerais vous empêcherai de suc-
cesser sous vos maux.

7. Mais les choses ne sont point dans cet état. Que ferai-
je donc? Si je parle, ma douleur ne s'apaisera point; et si je
demeure dans le silence, elle ne me quittera point.

8. Car ma douleur, ma presse et ma accable maintiennent,
et tous les membres de mon corps sont réduits à rien.

9. Les riles qui paraissent sur ma peau rendent témoi-
gnage de l'extremité où je suis; et, ce qui met le comble à
ma douleur, un homme qui se disait mon ami, et de qui
j'attendais quelque chose, s'élève en même temps
contre moi, pour me contrarier, et me résister en face,
par de faux discours, et par des calomnies atrocies qu'il
répand contre mon innocence.

10. Il s'est armé contre moi de toute sa force; il a
grîné les dents en me menaçant; et cet homme devient
mon ennemi, m'a envisagé avec un regard terrible. Telle a
été la conduite de mes amis.

11. Ils étaient venus pour me consoler, et ils ont ouvert
leur bouche contre moi; et en me couvrant d'opprobres,
ils m'ont comme frappé sur la joue, et ils se sont rassasiés
avec plaisir du triste spectacle de mes peines.

12. C'est ainsi que Dieu m'a tenu là sous la puissance de
l'injustice, qu'il m'a livré entre les mains des impies.

13. J'ai été tout d'un coup réduit en poussière, moi qui
étais autrefois si puissant. Le Seigneur m'a fait plier le cou
sous son joug, il m'a brisé sous ses mains, et il m'a mis
comme en butte à toutes ses traits.

14. Il m'a environné des pointes de ses lances, il m'en a
percé les reins de toutes parts, il ne m'a point épargné, et
il a répandu mes entrailles sur la terre.

15. Il m'a déchiré, il m'a fait plier sur plaque, il est venu
fondre sur moi comme un géant.

16. J'ai étendu un sac sur ma poitrine, et j'ai converti ma
tête de condres, pour échapper de l'éclat de sa colère par ces
actions de pénitence.

17. Mon visage s'est bousillé à force de pleurer, et mes
paupières sont couvertes de larmes, sans qu'il ait été tou-
ché de mes pleurs ni de ma misère.

18. J'ai souffert tout cela sans que ma main fut souillée
par l'injustice, et ces mains sont venues fondre sur moi, lors-
que j'offrirai à Dieu des prières pures et sincères.

18. Hæc passus sum absque iniuste manu
mea, cum haberem mundas ad Deum preces.

19. Terra, ne operias sanguinem meum, ne
que inveniat in te locum latendi clamor meus.

20. Ecce enim in celo testis meus, et con-
scius meus in excelsis.

21. Verboi amici mei : ad Deum stilat oculi
mei.

22. Atque utinam sic judicaret vir cum
Deo, quomodo judicatur filius hominis cum
collega suo.

23. Ecce enim breves anni transeunt, et se-
mitam, per quam non revertar, ambulo.

COMMENTARIUM.

VERS. 1.—RESPONDENS AUTEM JOB DIXIT (1) :—VERS.

2.—AUDIVI FREQUENTER TALIA ; CONSOLATORES ONE-
ROS OMNES VOS ESTIS (2). Jobus tres amicos iure meriti
reprehendit, quod officio suo desit, eique ad nau-
seum usque eadem sepius inculcaverit, que non satis
sti rerum articulo accommodata, potius augeant
quam leniebant dolorem, cui se medicinam affe-
rere velle profitabantur; quamobrem ipsos consolatores
appellat onerosos. Septuaginta vertunt παρασκήνες
κακού, consolatores malorum; Aquila, παρασκήνες
τόνων, consolatores laborum; Theodotion, παρασκήνες
κάκων, consolatores molestiarum. Et est Hebraismus,
pro quod dicere: consolatores mali, laboriosi,
molesti. Sic Olympiodorus in Catene exponit: «Vos
igitur, inquit, κακού παρασκήνες, mali consola-
tores estis, dum verbis arumnas meas amplificatis,
et, ut videtur, à scopo aberratis; nam cum conso-
landi causa aderitis, me cruciatibus identiter la-
matis, hominem qui convitatis lasit neminem». Gre-
gorius interpretat παρασκήνες ως θεραπευτας, con-
solatores non curatores, dum in Catene sic sit: «Vel eos, qui secum eram summā necessitudine con-
juncti, consolatores habebat tantummodo, non cu-
ratores malorum, qui calamitatem quidem contue-
bantur, calamitatem autem arcana rationem ignora-
bant; neque enim plagan illam ad virtutis compre-
hensionem, sed ad solutionem penes referabant; nec
expinabantur solim, sed etiam ipsam arumnam eidem
exprobare minime verberant, eo præsentium tempore
quo, tametsi propter improbitatem illa Jobus patre-
tur, debeat nihilominus acerbum qui aderat casum
verbiis ad solandum idoneis et artificio quodam mitiga-
re. Sic ille. Veri quippe consolatoris et animorum
medici munus est, adesse afflitis, et in arumnarum

(1) Il est étonnant que Job ne ferme pas la bouche
à ses amis en se tenant désormais dans le silence.
Mais la contradiction ne doit point faire taire un prophète. Il avait en vue, en parlant, d'instruire les siens futurs. Il devait supplier au silence que Jésus-Christ garderait un jour dans ses souffrances, et pré-
parer sa voix à l'angeau qui devait être muet pour nous
donner l'exemple d'une patience parfaite qui ne pou-
rait être donnée par aucun autre. (Duguet.)

(2) Quibus criminari potius Jobum, quam consolari
cordi tuit. (Menochius.)

19. Terre, ne couvre point mon sang, n'empêche point
sa voix de s'élever jusqu'au ciel; et que mes cris ne se
trouvent point étouffés dans ton sein.

20. Car le témois de mon innocence est dans le ciel, et
celui qui connaît le fond de mon cœur, réside en ces lieux
sublimes. C'est à lui que j'adresse mes plaintes, et c'est de
lui que je veux que l'issue de mes accusations soit connue.

21. Car mes amis se réparent en paroles contre moi;

mais mon seul fond en larmes devant mon Dieu.

22. Que je souhaiterais qu'un homme pût se justifier
devant Dieu, comme il se peut justifier devant un homme
comme lui! Je suis assuré que mon innocence serait recon-
nue; car on saurait me convaincre d'avous des crimes
qui m'accuse. Mais parce que j'ai à me justifier devant
Dieu, dont la sainteté est infinie, et dont la pureté souve-
raine peut découvrir des taches dans mon innocence même,
je suis rempli d'une crainte d'autant plus grande, que je me
vois au point d'aller paraître devant lui.

23. Car mes années coulent et passent vite, et je marche
par un sentier par lequel je ne reviendrai jamais.

COMMENTARIUM. CAPUT XVI.

quodque proprium genus orationis et accommodata
tam medicinam postulat, quæ cum prudenter et ap-
posito loco et tempore adhibetur, nullus est tantus
tamque infixus animi dolor, quem dicunt et consolanti
oratio non evellat. In eam rem valet plurimum,
ea loca animo et cogitatione comprehendisse, e quibus
ratione peti posse ad consolandum moment, qui
dicendi artificium ingenii sui monumenta illustrant.

Quæ sanctos Patres in promptu habuisse liquido intel-
ligent, qui oculos atque mentem ad exquisitum corum
orationes admovent; nam si quando ad illud genus
orationis delabuntur, nihil solent omittere, quod ad
animos consolando et evellendo cruciantis mortis-
tiae acutum facere possit. Atque in ea dicendi ra-
tione presit D. Chrysostomus; cuius rei dari speci-
men clarissimum libri de Providentiâ ad unigenitum
exploiti. Nihil splendidius atque dulcissimus illa copia et
compositione verborum optimorum, nihil fortius, si
rationes et argumentandi cum consideremus, cùm de
rerum humanarum sordibus et contemptione dispu-
tat, de vite brevitate, de inanitate honoris et glorie,
de merito patientie, de singulari Dei benignitate in
calamitatibus immittendis aut permittendis, de arca-
nis illius iudicis, de illustribus orum premiis et
bravio arteritatis, qui corporis animique vexationes
recreare possint, atque adhibere illa medicamenta
quaे peritis magni artifici πάθον καὶ παρείαν,
hoc est, dolorem suum, tenetiam et consolatoria, di-
cuntur. Et certe optundare esset ut in eo artificio ex-
cellerent, quod Antiphon, vir è Græcia, dicendo clara-
rissimum, excoigit: is cùm celeres haberet ingenui
motus ad invenientium auctores, et promptly atque
expedita in loquendo facilitatem, studium sum ad
morentium hominum dolores mitigandos et leniens
convertisit; quare πάθον, hoc est, indolentia auctem est
professus, habituque in oppidis Graecæ cruditas et
espicioseissimas disputationes quas Philostratus lib. de Vitis
sophistarum πενθεῖ: vocat, velut quedam amuleta lu-
ctis, quibus hominum animos easu et fortunam prostra-
tos exicitabat, et oratione solabatur. Ite, inquit,
dignum inventum amulandum esset hominibus cordatis,
præseruum oratori sacro; quod eloquentia pro-
prium magni semper fecerit sapientes. Nam ea causa
πάθον à Graecis sive suadea magnifico elogio dicta
παρέγραψε, consolatrix, cuius in Atticè positum simu-
larum in Praxitele opere exsimio perfectum meminit
Pausanias. Ac proutquid consilio Cresolitus
noster mystagogis omnibus auctor est, ut rerum sil-
vam et insignium exemplorum habeant copiam, quibus
pro mali et incommode varietate ad dolorum
lenendum utatur penitusque sedandum. Nam qui
operam industriam suam ad juvandos alios et in-
stituendos conferunt, sine dubio sepe incident in
hominum greges morentium. His orbitate, illæ rei
familiaris damno percelluntur; alterius fama honoris
que nominis malitiosus hominum fraude violatus est;
alii propinquorum exilium atque dedecus semperinas
animi molestias peperit; hic dolore corporis, quoti-
dianis illæ scrupulis et tentationibus affigitur. Unum

habet autem complere possit, item quæ nihil ad rem
faciunt. Vide quæ ad versum 2 capitis precedentis no-
tavimus.

Orat igitur Jobus non sine stomacho, ut ab illis
verbis, quæ planè nulum habent usum, abstineat
Eliphaz, atque consideret non eodem sensu aliqua
dici ab eo qui sano est corpore et animo lateo, et au-
di ab illo quem dolor excretat in afflictio corpore,
et moror sollicitat et angit in animo contracto ac tri-
sti. Mibi, inquit, grave est, à te et ab aliis hæc audire
toties, quem angustia premit et exagitat dolor; at
ibi, si loquaris, nihil molestè accidit, inò volupatis
adfluit plurimum, cùm abundes verbis, neque quen-
quam posse dixeris conceptum cohære sermonem.

Notandum hic observasse Jobum facilitatem mor-
daciis sermonis in Eliphazo et difficultatem audiendi in
semipeto, ne quis istiusmodi affectus inter viros pios
ac sapientes demiretur. Solent enim viri sanctimoniam
vite insigne accrimini interclam sanuciari, dum à viris
sapientibus, à quibus consolationem requirent, culpa
redarguntur, quam ipsi accurassimè vitare stude-
runt. Agri quippe innovia conscientia fert importu-
nas objurgationes, eo præseruum tempore, quo multi-
plex vexatio Dei que derelictio ingravescit.

VERS. 4.—POTERAM ET EGO SIMILIA VESTRI LOQUI :
ATQUE UTINAM ESSET ANIMA VESTRA PRO ANIMA MEA : —

VERS. 5.—CONSOLARE ET EGO VOS SERMONIUS, ET
MOVERE CAPUT MEUM SUPER VOS : — VERS. 6.—RO-
BORARE VOS ORE MEO : ET MOVERE LABIA MEA QUASI
PARCENS VOBIS. Quasi dicat: Utinam anima vestra
meas miseras sustineret, ut discretis compati miseri-
cis, et ego vos consolando docerem quæ cum miseri-
agere debatis. Ubi animadvertisendum viros perfec-
tos, quais Jobus fuit, minus perfectis non modò
optare, verum etiam precari interdum morbos, infi-
mam aliave mala temporalia, ut resipiscant, si in
peccato jaceant, vel proficiant, si lentè incalent, vel
nondum satis in schola virtutis mitescant. Motus au-
tem capitis licet plerumque ad irrisiōnem usurpet
in sacris, habet tamen multiplicem significationem,
nunc letam, nunc tristem, modò duram, modò suauem,
et hic quidam ad commiserationem procul du-
biū ponitur, quod ipse contextus evincit.

MOVERE LABIA MEA QUASI PARCENS VOBIS, id est, lo-
querer indulgendo vobis; non vos impugnarem,
non premerem, non disceptarem, non vellicarem,
nefas enim est addere afflictionem afflito; liberale
est parcere prostrato. Si itaque, inquit, vos eodem
essetis loco, in quo ego nunc jaceo, vestrum cona-
rer dolorum detegere consolando, moveremque ca-
put non subsannando et irritando procaciter, sed ad-
monendo officiosè et piè, et dolorem quem ex vestra
calamitate caparem, significando benevolè; erigerem
enim morentem animum, et ad perferandam infla-
ctionem à Domino plagam confirmarem; quod eā mode-
ratione faciem ad rerum articulum attemporato ser-
uare, ut potius lenirem quām aenerem animi dolorum.
(Menochius.)

NUM ALIQUID THU MOLESTUM EST, SI LOQUARIS? Quasi
dicat: Mibi graves estis et molesti: at vos cum eis
loquamini inconsiderat, multum labore in loquendo
sitibus. (Tirinus.)

(1) Inflata, turgida, et superbie spiritu plena.

AUT ALIQUID THU MOLESTUM EST, SI LOQUARIS? Quasi
dicat: Mibi graves estis et molesti: at vos cum eis
loquamini inconsiderat, multum labore in loquendo
sitibus. (Tirinus.)

abstergent. Propriis quippe ærumnis luculentem
eductus Job, quomodo alienis malis medendum esset
optimè noverat, quia qui miserias experitur, faciliter
miserescit, et qui desolationes patiut blandius conso-
latur.

Quamobrem voluit quoque ipsem Deus ad nostras se miseras et desolationes abficere, ut nos ab illis impensis relevaret. Unde **D. Petrus Chrysologus** serm. 50 : **Christus**, inquit, venit suscipere infirmitates nostras, et sicut nobis conferre virtutes ; humanarique, prastare divina, accipere injurias, credere dignitates, ferre todia, referre sanitates ; qui medicus qui non fert infirmates, curare nescit ; et qui non fuerit cum infirmo infirmatus, firmo non potest conferre sanitatem. Nec aliter de hac re philosophus **D. Bernardus de Gradiibus militis** sub initium : **Nescit, inquit, sanus quid sentiat eger ; aut plenus, quid patiatur jejunus. Et eger agro, et Jejuna Jejuno, quanto propinquius, tanto familiarius compatiuntur.** Scit enim pura veritas non nisi puro corde videtur, sic misericordia fratris verius misero corde sentitur. Ut igitur ob alienum miserit miserum cor habens, oportet ut tam prius agnoscas, ut proximi mente in tua inventias, et ex te neveris qualiter illi subvenias ; exemplo scilicet **Saturnali nostri**, qui pati voluit, ut compatis scire, cuius fieri, ut misereri disceret. Et pauli post : **Voluit, inquit, experiri in se quod illi faciendo contra se merito patarentur, non simili curiositate, sed mirabilis charitate, non ut miser cum misericordia, sed ut misericors factus miseros liberaret.** Quare quamvis Deus semper fuerit consolator, tunc vel maxime esse coepit, quando consolatorem indiguit, et quando quisivit qui consolaretur, et non inventavit ; ad hoc sibi enim deinceps voluit consolatorem, ut ipse proprio eductus experimento diligenter adhuc omnibus miseris consolator ; quamobrem magis consolator quam ultiors nomine glorior. Nam cum olim **Deus ultimorum Domini**, **Deus ultimorum** diceretur, Psal. 95, 1, modo dicitur, 2 Cor. 1, 5, **Pater miseris**.

crimina objiciantur, non responderet. Heretigit **Johannes** animi dubius, an videlet suis istis amicis omnes beat respondere necne ; nam sive taceat, sive ipsi in rum loquatur, quod potissimum ex hac collatione amico colloquio percipere intendit (nempe gravissimum dolorum suorum aliquod levamen et refrigerium se assecuturum desperat). Profecto **Jobus loquens**, fore minimi lenitach, cum sermo omnino deberet esse asper ob calumnias et criminationes adversariorum verius quam amicorum, quas refellere cogebat ; silens verò nihil mitem, inob acieriorum ferat cruentatum, amaris cogitationibus exagitus, ingenti moestitia pondere oppressus.

In Hebreo et Graeco non habentur illa verba : **Si quid agam**, quomodo tamen subintelliguntur, cum versum hunc claudunt per interrogationem. **Hebrei** quidem hoc motu : **Si loquer, non probabilitate dolorem, et si desinam, scilicet loqui, quid à me ascenderet ? ut si sensus : Si causam meam ego innocenter timique tutatus fuero (hoc enim loqui significat cum aliib, tunc supra cap. 15, vers. 3, ad **Omnipotentem** loquar), id est, apud Deum causam meam disceptabam non cohiebatur, non lenieretur, nec cessabat dolor meus, quem auger improbitas vestra et perversum judicium de fale meae calamitatem ; nam quia sic affligit, perdidit me esse improbum ; dicitis enim Deum non affigere illum qui purus est a peccato. Si autem tu cetero, quid doloris à me abscederet ? q. d. Non tamen abibit dolor meus, hoc est, non recedat a me quidquam remittere, ne tantillum quidem, in silentium meum fraditi nisi erit ; videbor enim culpâ esse, si tacuero, juxta trium illud jurisprudentis axioms : **Qui tacet consentire videtur, quia culposcere videtur, qui ad objecta crimina non respondet.****

cordiarum et Deus totius consolatiorum, tum ut intelligas, cum ex hoc fonte omnis defluat consolatio, vanas esse quae ex aliis rivulis haerentur, tum etiam ut intelligas, quod gloriior apparuit Deus in lega nova quam in veteri, et gloriostius esse consolatoris quam ulterior cognomentum.

Sed ut ad textum, à quo nonnulli digressi sumus, revertanturn, negat hic Jobus sibi amicorum illum agendi modum probari potuisse, et longè illum se aliquid ibimus, si eos in eodem stadio cum tot infirmis et doloribus collocari cerneret; deinde multis itisque gravissimis verbis suam arcamnosam conditionem amplificat, quia adeo non est osculta, ut ipsa apud intelligentes clamet, et doloris acerbitate maxime prodat, quam sequentibus versibus describit.

Septuaginta ergo sic verum est: *Ἐάν τοι δέλποι
ἔστησον τι πτώμα, σι enim loquar, non dolere valim.
Quia Scholastica admotum legendu esse per interrogacionem: *Nomine dolore?* q. d.: *Omnino dolore. Sym-
machus certus erit: Οὐδὲν πόνος ἐπειδὴ μη, non cedet neque
milesius dolor meus.* Pertinet Septuaginta: *Ἐάν
τοι οἰνοποιοί, τι πλάτω τροποποιούσι; Εἰ si tacero, quia
minus vulnerabοr? Auxilius ergo Job, an loqui tam
reve debeat, tandem ad loquendum potius se acci-
gere videtur, dum in hunc modum summias suas
series exaggerat, dicens:**

VERS. 8.—*NUNC AUTEM OPPRESSET NE DOLOR MED
ET IN NIHIL REDACTI SUNT OMNES ARTUS MEI (1).* Litteris
hyperbolis pro viribus destituti, ulceribus et doloribus
maxime artoribus, qui acutissimi sunt, confer-

(1) Hebreacō: *Omnis congregatio mea, quod q*

VERS 7. — SED QUID AGAM (1) ? SI LOCUTUS FUERO
NON QUIESCET DOLORE MEIS : ET SI TACUERO , NON RECEDE

(1) Deest hoc in Hebreo. (Calmet.)

COMMENTARIUM. CAPUT XV

et quasi ad nihilum redacti. Hebraicè est: *Desolasti omnem congregationem meam*, quam interpres Vulgatus membrorum compositionem et compagem accipit; recentiores tamen familiam accipiunt, et exponunt.

Allegoricò Beda, vel potius Philipps, haec omnia apèt explicat de Christo paciente. At S. Gregorius lib. 15 Moralia, cap. 4, haec applicans Ecclesiæ: « Doctor, inquit, suo sancta Ecclesia premitur; quando in malitia sua crescere perversos intueret; et quia dum pravi crescunt, etiam infirmi qui in ea sunt ad sequenda studia pravitatis irritantur, rectè additum: « Et ad nihilum redacti sunt omnes artus mei. Sicut enim per ossa fortes, sic per artus infirmi quique designari solent. Membra ergo Ecclesiae ad nihilum rediguntur, quando ex imitatione pravorum in hoc

cumdo crescentium infirmi quique deterius infir-
mantur; videntes enim felicitatem malorum, sepe
cab ipso fiduci statu dubitant, bona temporalia ap-
petunt, et veluti in nihilum rediguntur; quia dum
emanentem Dei essentiam deserunt, diligentes tran-
scitoria quasi ad non esse tendunt. Magnus profectio
laps offendisionis est felicitas impiorum, et nisi dis-
cussa subinde mortalitatis hujus nebula posthumae
beatitatis splendor nobis illucseret, divinaque fi-
eli radius animis nostris illebarerit, quis non inof-
fensa impiorum felicitate percursus, in hac rerum hu-
manarum confusione naufragium faceret, aut saltum
ad hunc ataxie scopulum alidetur? Agnouit hic
propheta Regius se penit aliquid humani fuisse pas-

Hebreus textus versum hunc succinctius effert,
Jobum in secunda persona sic ad Deum loquenter
introducens: *Et corrugasti me in testimonium; sur-
rectixi in me macies mea, qua te faciens meam tes-
timoniatur.* Ubi secundum loquendi modum Scriptura
tribuit Deo, cause remota, quod tamquam cause
propinquae tribendum erat doloribus, qui proxime
inestimabili atque inde rugas et maciem in Jobi cor-
poore causabant. Eodem prorsis modo Psalmista dixit,
Psal. 58, 12: *Etabescere fecisti sicut araneam animam
eius.* Similiter Jeremias ait, Thren. 5, 4: *Venustam fe-
cillem meam, id est, tot afflictionibus et aruanis
me obruit, ut pra tempio et cordis amaritudine con-
taberim.*

sum, Psal. 72, 4 : *Mei, inquit, pené moi sunt pedes, pené effusi sunt gressus mei : quia zelati super iniquos peccatorum videns.* Quis enim ferat eos qui non suo tantum, sed publico malo, atque adeò in pernicie generis humani, dominatum in homines exercerent, nusquam interpolata felicitate vitæ stadium ducere, passimque ab omnibus publica gratulatione, panegyris, columnis, statuis, trophæis, ipsa denique consecratione, fanisque ac sacerdotibus vivos mortuosque cohonestari? *Quis bonorum non ingenuit sub ipsa nascenti Ecclesiis incubacula, cum Diocletianus et Maximianus fecerint, folles ac fomenta gehenna omni*

Septuaginta legunt : *Kai ἐθέλεις γοι, εἰ μαρτυρόν τύχην, καὶ δύνασθε τὸ φῶτον τοῦ μοι, εἰ apprehendisti me, in testimonium fuit et surrexit in me mendacium meum.* Q. d. : His velut vinculis dolorum constrictum me tenet ut elahī non possem. Quod autem Septuaginta φῶτος γοι, mendacium meum, et Vulgatus falsilogus verit, in Hebreo est τύχη κακουσι, quod etiam significat macies mea, à verbo τύχη λακαζ, quod attenuari et macrescere significat; et hoc sensu videtur hic sumi, cum immediatè praedicti corrugasti me. Nam maclentii cutis in rugas contrahitur.

et membrorum accessu, rite de ratione genitio omnia
diritatis generis Christianos vexant, orbiem
christianum sanguinem martyrum funestare, eosdem
usque adeo communis plausu celebrari, ut pluribus
per Hispaniam magniculis columnis hæc eorum velut
trophae inscriberentur. *Genere Christianorum penitus
extincto?* Haec et plura in hanc rem vide ad
Toltenarium nostrum in Speculo vanitatis ad Eccle-
siastam cap. 8, vers. 10, ubi hoc argumentum elegan-
ter pertractat.

VERS 9. — RUGÆ MLE TESTIMONIUM DICUNT CONTRA
ME (1), ET SUSCITATOR FALSILQÜOS ADVERSUS FACIEM
HEAM, CONTRADICENS MIHI. Quasi dicat : Etiam si ve-
lim, non possum amplius dissimilare, nam rugæ ex
dolore et macie contractæ clamant contra me.

(1) ET SUSCITATOR FALSILOQUUS. Quasi dicas : Et cum his omnibus malis, etiam amici falsi me accusant. Allegorice quadrant haec omnia in Christum patientem, cuius figura erat Job. (Tirinus.)

testes sunt doloris mei; si quidem has impresserunt
florenti cuti non sensis annis, sed morbus, qui fecit
ut non solus colorem et sanguinem, sed carnem amiserim,
et pellis ante distensa et plena contrahere-
tur in rugas; et tamen infidelites quidam atque falsilo-
qui, qui omnia mili prolixè promittant, quosque
meæ fortunæ misereri debuit, facie meæ que pro-
me tamen plerumq[ue] clamant, aduersantur. Ibi Sanctus et pas-
sim interpres fere omnes. Quae sanè imago Jobi
luctuosa et ad commiserationem maximè opportuna
videbatur. Sed Eliphas, qui hic falsimopus appellata
quod falsa opinione nixus in Jobum inveteretur,
hoc ipso calamitosi aspectu excitabatur, Satana argu-
ente ad virum insensim criminationibus verbiisque
aspernitus lacrandum.

Hebreus textus versum hunc successiviter effert, Jobus in secunda persona sic ad Deum loquenter introducens: *Et corrugasti me in testimonium; surrexisti in me maces mea, quae in faciem meam testificatur.* Ubi secundum loquendi modum Scriptura tribuit Deo, cause remote, quod tamquam cause propinqua tribuente erat doloribus, qui proxime modestitiam atque inde rugas et maciem in Jobi corpore causabant. Eodem prorsus modo Psalmista dixit, Psal. 38, 12: *Et tabescere fecisti sicut araneam animam eius.* Similiter Jeremias ait, Thren. 5, 4: *Vetustam fecit pellene meam, id est, tot afflictionibus et arruannis me obruit, ut praec tediis et cordis amaritudine contaburim.*

Septuaginta legunt: καὶ ἤδην μοι, εἰ μαρτύρων
τελέσθαι, καὶ τόπον τὸ θάνατον μοι, et apprehen-
disti me, in testimonium fuit et surrexit in me menda-
cium meum. Q. d.: His velut vinculis dolorum
constrictum me tens ita ut elabi non possem. Quod autem
Septuaginta θάνατον μοι, mendacium enim, et
Vulgatus falsiloquos verit, in Hebreo est τοῦτο κα-
κουσκός, quod etiam significat macies mea, à verbo
τοῦτο κακός, quod attenuari et macrescere significat;
et hoc sensu videtur hic sumi, cum immediate
praedicta corrugasti me. Nam macilenti cutis in rugas con-
trahitur.

Mysticē S. Gregorius, lib. 45 Moralium, cap. 4 :
Quid per rugas, inquit, nisi duplicitas designatur ?
Ruge itaque sunt sanctae Ecclesie omnes, qui in ea
duplicitate vivunt, qui fidem vocibus clamant, operi-
bus denegant; hi nimis pacis tempore, quia hujus
mundi potestualibus eandem fidem honeste esse con-
spiciunt, fidèles se esse mentiuntur, sed cum sanc-
tam Ecclesiam sub adversitate procella turbave-
rū, illicet ostendunt quid in perfida mente moluntur.
Dicat itaque : Ruge mea testimoniam dicant contra
me, id est, ipsi me insequendo increpat, qui num
in me corpore positi duplicitatis sua in se malfi-
ciam non emendant.

VERS. 10. — COLLEGIT EUOREM SUUM IN ME, ET COMMENANS MIHI, INFREMUIT CONTRA ME DENTIBUS SUS : HOC STARE MEUS TERREBILIS OCULUM ME INTUITUS EST (1). Ma-

qua est hic diversitas sententiarum inter interpretes
an qui dicunt furorum colligere, sit Satan, an Eliphaz,
an dolor, an Deus ipse. Omnes quidem probabant
lum sua sententia adnotare rationem. Verum nihil
cohererentur sententia, que hoc ad Eliphazum
apropos videtur. Nam etiam quod ad reliquias ejusdem opinio asserteretur
fert, quos sequenti versus arguit calumniam et crudelitatem
delitatis; quasi dicat: Falsiloquus iste quidquid furorum
habuit et virium in me totum effudit, et sicut fera
venatore lacessita dentibus infredens et scintillans
tum oculis omnia minatur; sic ille totus in me inflam-
matus effrenata bacchatur insanii. Ergo minax, fre-
mitus, oculi terribiles, acerrimum hostem evincunt
qui ut fidissimus amicus accesserat; eaque magis
gestus hi furoris indices sese prodiderunt, quia religio-
sius se pro Deo dimicare graviter seductus Eliphaz
existimat.

Ceterum sciendum non tam esse querimoniam quod truci vultu aut oculis ardentibus illum intueretur. Quis enim nisi puerulus tam facie ferociam horret? Constat id ex originibus, nam Hebreus habet *וְעַל־מִזְבֵּחַ תְּלַוֵּת כָּל־בָּשָׂר*, *tillosch thnau li*, id est, *excluso oculo suo contra me*, sive, ut respondit leonis Tigurina, *oculis suis micat contra me*. Que acerimur et oculatissimum non sine malignitate intuitum a capite ad pedes lustrantem et circumlustrantem a aliquod illius vel levissimum erratum investigandum atque venandum denotant, ad eum scilicet modum quo sumptu imagine ab aquila, que omnium avium acutissime cernit, sive ab Epidauris draconis, qui oculis tuisissime perhibentur, dicebat Horatius satyrū 5 :

Cur in amicorum vitiis tam cernis acutur

Quam aut aquila aut serpens Epidaurius

At quidem præterquam quod, ut dixit Cicero lib. de Oratore, «fieri nemo est, qui acutis atque acutis viis in dicente quam recte videt», hominem iustum atque innocentem ab hoste externo intuitum acutissimum circumspectum atque histrari grande malum non fuerit, cum inde et ipsius probitas atque innocentia magis elucet, et iniuncti oculi virtutis pulchritudine repercutantur, et gravissim doleant. Plus genus hominis isti oculi virtutis minantur. Aperiunt id Chaldeus et Septuaginta; ille enim quanvis in Bibliis Regis habeat: *Oculos tangam novaculum acut contra*... sensu, jam dato, at a Cypriano Cisterciensere aliis sic capitur: *Oculis subile inspexit me.* Quod planè non modò innuit acceruum et acutissimum in uitum, ut videt atque perlustrat quid reprehendere, quid calumniari possit, sed eleganti subile similitudine, quem ren perforat, ut occulitus sine profundi penetrat setamque introducatur, denotat interiorem cogitationis visum, quo secretum animus et occultans iusti intentionem quis penetrat, ut quavis externali omnia ad rationes leges commixtus videat, omnia se

dolorem, morbosve intelligunt per prosopopœiam; alii ipsum Deum, qui se quodammodo Jobi inimicum constituit. Sie dicebat Jeremias, in Threnis cap. 22, num. 4: *Tetendit arcum suum quasi hostis, firmata dexteram suam quasi hostis, etc.* (Menochius.)

men scopum occultissimumque intentionem, divisa oculis per vestigabilem, quam, eti alia min recta videret, excusare atque defendere (iuxta S. Bernardo monitum: *Excusa intentionem, si opus non potest agnosci iudex debet*, ipse, inquam, accuset atque dat vel; si indiferens opus sit, quid à fine operari hominat sive malitiam capiat, in pejorem partem pretreput, ne illius res evadendi locus aut facultas suppetat, «cùm sit iustus occulta de manifestis»).

judicare, quā manifesta de oculis predāmannū
Quā cogitationē non minus eleganter expressa
runt Septuaginta, qui ex correccione Caro
lectione habent: ἀλόνθησαν ἵβαζαι, ὅτε φρέ
ις; τὰ γάνχα, αἰεὶ οὐδούρων ῥιττι, μυρονε
μιν γενιbus. Ubia Regia pro aīc, quod vertit
rat S. Augustinus, reddunt *telū* seu *spiculis* oculi
rum. Cui locutioni prater elegantes telorum et murco
ni locutiones sive translationes, que insanabile
vulnera significant, emphatica subest imago ferien
in genibus, quae in hanc sententiam maiorem vī hi
bet, quā si alteri, quamvis delicatissime corpori
parti, plaga illata consideraretur. Nimirū vulnus g
enibus inflictum hominem erucat, nec illum effuge
at loco discedere movere permittit, ut significat
hā locutione S. Job videatur, cā hostem malignit
suis actionibus insidiatum tam externa quā inter
incusando, et in pejorē partem detorquenti,
omnē illi defensionis aut excusationis effugium in
tercluderet. Et vero quis *innocens* esse possit (inquit
Amianus Marcellinus lib. 8), *si accusatus sufficiat*

VERS. 11. — APERCERUNT SUPER ME ORA SUA, ET EX
PROBANTES PERCUCERENT MAXILLAM MEAM, SATIATISSI-
MUS MEIS (1). Describit atroces injurias et contumelias quas perpersus sit. Illud autem: *Percusserunt maxilla- lam*, proverbiis est apud Hebreos dicendi modus summae et atrocium contumeliam, uti Delictis noster docet in Adagialibus sacris veteris Testamenti, parte secunda adag. 28. Similis omnino huic locus est Threnis, cap. 5, 30: *Dabit percutienti se maxillam saturabit opprobriis.* Quem locum, uti et hunc, a Christo Domino, cuius Job typum gessit, Patrum vulgo interpretantur; utpote qui in vita non semper atrocissimum contumeliam, et in passione insuper omni probris, colaphis et plagiis fuit cooperitus, et peccato saturatus; et in Evangelio docens virtutem atque iustitiam signat ait, Matth. 5, 39: *Si quis te percussit in dexteram maxillam, præbe ei et alteram.* Unde enim discipulos suis injuriarum esse patientes, non facilius referrere. Isidorus Hispaniensis lib. de Passionis Domini, cap. 29, hanc sententiam in prophetiam acceptam refert, quod Christus Jesus flagellandus esset et palmarum icibus percutiendus.

(1) *Hebræus*: *Percusserunt genam, vel mazilla mean; simul super me repleti sunt, Si versiculi hunc et præcedentes de Eliphaz et socii explicitus, exaggeratione datum aliquid agnoscendum est. Ita in me iratos atque irruentes metu, ut leones prædam, paratos me injurijs cumulare, ac miserrime dispergere, nisi obstitisset pudor, et aliquod onus residuum.* (Calmet.)

Beda in expositione hujus loci ad illud: *Percussione maximam mean, ita, inquit, percussisse intelligendi sunt, dum ei in faciem probra et maledicta conjectant, secundum Apostolum, qui iuxta hunc sensum Corinthiis scribat, inter cetera dicens: Si quios in faciem cedit; et quod secutus sit: Secundum ignorabilitatem dico, exposuit quid sit in facie cadi, id est, contemni ac despici. Rupertus item Abbas in cap. 5 Matthiae, ad illa verba: *Si quis te percussit in dexteram, etc.*: Scendunt, inquit, quia Dominus noster, qui haec docet, imprimit vel maxime fecit quae docuit; ipse percutienti maximam praebuit non solum et alteram, sed et totum corpus, ut satraretur opprobriis, juxta illud Isaie, 50, 6: *Corpus meum dedi percutientibus et genas meas vellentibus, faciem mean non averti a increpantibus et conspuantibus.* Istiusmodi nempe saturatus est opprobriis, nec enim invitus, sed pro nimia dilectione nostri sic illa suscepit tanquam panem saturatatis. Singuli ergo nostrum persecutionem quoque pro justitia patientes, demus percutienti maxillam, et saturarem opprobriis, videclet liberetur accipiendo mala presentia, ut futuri aliquando bonis saturaremur.*

VERS. 42. — *CONCLUSIT NE DEUS APUD INIQUUM, ET
MANUS IMPIORUM ME TRADIDIT* (1). Hec quae sequuntur usque ad finem capituli Deo attribuit. q. d.: Sed quid mirer aut querar, cum Deus ipse me iniquorum manibus quasi constrictum tradiderit, in quem quidam
Super aspidem et basilicum ambulabis, et concubacis leonem et draconem, Psalm. 90, 15. Eodem ferè modo Job Deum animo in se gravi et acerbo tanquam hostem describit sibi jam prostrato imminentem et vulneribus ac plagijs ipsum operientem.

quid habemus offendios et acerbatis evocemus, et pro sua libidine vexarem? Vim habet ille dicendi modus: *Conclusit me.* Sic enim Deus electos compedire vixire coelum in arcamurum carcere, ne libertate abundantur et intereant. Illud vero: *Et manibus impiorum me tradidit,* aperte indicat Iohann Christi figuram proutilem, quia traditus est impiorum manibus, et iniquorum furor permissus.

Hebreus habet: *Conclusum tradit me Deus perverso, et per manus improborum declinare me facit, ita nimis ut primum conculerit ipsum Deus, ac deinde non una atque tantum calamitate, sed pluribus exercuit, et a summum vertice ad imos usque pedes doloribus transfixit, ut meritio cum Psalmista dicere posset: Quoniam sagitte tue infixa sunt mihi.*

Alegorice. Positus Christus à Patre quasi signum ad sagitam, quia non minus ipse quām et omnis eius Ecclesie in titulum contra omnes armatas potestas et eorum fallaciam erexit cornutus. Unde quidam ex militibus ejus, 4 Cor. 4, 9: *Spectaculum, inquit, facti sumus mundo, et angelis et hominibus.*

S. Bonaventura, serm. 2 Dominicæ infra Octavam Nativitatis Domini, hunc locum adfert ad probandum quod Christus in passione positus sit in signum charitatis: *Maximum enim, inquit, charitatis signum fuit, quoniam Christus sacra oblatione ipsius, inveniens*

(1) Reductus sum ad paupertatem et miseriam,
TENUIT CERVICEM MEAM, ut antagoniste faciunt cum
eis quibuscum pugnati, decicere volunt.

macus: Εἰ τοι δέ τις τούτου τελεῖται, in manus impio-
ντος. CONFREGET ME, ad terram allisit.
Vincut me Deus iniquo tradidit; perseverat
iudiciorum similitudine. (Grotius.)
SIGNUM, in quod iaceret sagitas. (Menochius.)
Tradidit velut in carcere et angustias.
TENET (DEUS) CERVICEM MEAM, scit tenet milles
cerviem gallinæ, et intorquens illam confregit, ac dis-
persit me. Posuit mihi ubi quasi in signum, seu scopu-
m, in quem omnia sua tela conjicit. Simile habes
Ithren. 5. v. 42. Ita S. Augustinus et Gregorius.
Atra iniquum. Dolorem fortasse intelligit, et mor-
tale improbum, qui nunquam non illum in extremis
gustis constitutum cruciabat. (Menochius.)
TRIVIUS.

sputorum, colaphorum, clavorum, et lancearum sustinere voluit; sic et nos per charitatem esse debemus tanquam in nobile signum contra sagittas castigacionis divinarum, de quibus Job ait: *Sagittae Domini in me sunt; item contra sagittas irritationum humarum, de quibus in Psalmo est: Fili hominem, dentes eorum arma et sagitte, etc., item contra sagittas tentationum diabolicarum, in omnibus sumentes scutum fidei contra tela negissimi.* Ephes. 6, 16: item contra tam multiplices sagittas adversitatis et stat charitas quasi signum immobile. Unde S. Augustinus, tractatus de Laudibus charitatis, tom. 9: Charitas, inquit, inter opprobria secura est, inter odia beneficia, inter rixas placida, inter insidias innocens, iniquitatem gemens, in veritate respirans. Sed hen. huic signo contradicitur per signum odiet et fraudulentem sicut Judas, qui tradidit eis signum Verbi Christi in cruce, eis Job typum gessit, iuxta Simeonis oraculum, *positus est in signum, cui contraderetur*, Luc. 2, 34.

S. Gregorius, lib. 15 Moralium, cap. 6, ad hunc locum ita scribit: Constat quod idcirco signum ponitur, ut sagittarum emissione feratur. Fidelis itaque populus in signum hosti suo est positus, quia cum semper suis iustis impedit, cum suis persecutionibus affligit. Qui enim in hac vita assidue mala tolerat, velut in signo positus, ictus suscipit ferientis. Unde et predictor egregius, cum persecutionum mala toleraret, atque sub persecutione adversariorum generosus, tenebam discipulorum mentem de suis afflictionibus consolans, ait, 1 Thess. 5, 5: *Ipsi enim scitis, quid in hoc positi sumus, ac si eis aperte dicat: Quid in hoc tempore vulnera nostra miramini? Qui si eterna gaudia querimus, huc ad hoc venimus, ut fieriamus?*

S. Paschasius valde appositum ad hunc locum adfert moralem de anima: Habet, inquit, Christus alias immittere sagittas ad perditionem vita et peccata, alias vero ad vulnerandas animas amore charitatis. Inter quae omnia anima constituta est quasi signum ad sagitam; ut hinc suscipiat vulnera charitatis, ille repelat omnia jacula iniici, quatenus suis triumphat luctibus, et victrix cum corona recipiat paradisum.

VERS. 14. — CIRCUMDEDIT ME LANCEIS SUIS, CONVULNERAVIT LUMBOS MEOS, NON PEPERIT, ET EFFUDIT IN TERRA VISCERA MEA. Lamentatur Job se circumdatum doloribus et serumis, que sunt lanceae seu tela Dei; quod ad internas simul et externas afflictiones referendum. Versabat enim se in omnem partem Satanas, ut Job quantum posset maximum afferret documentum; quam ob causam non abs re circumdiddisse ipsum lanceis suis dicitur potius, quoniam simpliciter lanceis impetrivit, ut significaret ab omni parte in Jobum hostis crudeliter sevissile. Locus hunc expendens Pineda noster: Oisident, inquit, me jaculatores, undique configor jaculis, collimant sagitte universae. Celum jaculator ignem, aether ventum rapidissimum, terra vermes, uxori, domestici

contumelias, demon truces oculos, minas ac terres, et misera hec mea conditio aliorum impendit malorum suspicionem se metum.

Allegoricè hæc verba Christo tribuntur à coronâ militum flagellato. Nam ad instar lanceolarum fuerunt ea flagella taxillata, quibus sacratissimum Christi corpus undique disceptum fuit. Sunt autem taxillata flagella ejusmodi aut colligatis osculis, aut aspicis ferreis et taxillis, que non solùm concutiendi, sed etiam pemgendi et feriendo vim habeant. Vide de flagella istis Andream Malonium in Commentariis ad sextum caput de Sacris Stigmatis, ubi ex non levis note anterioribus ostendit hujusmodi flagella usi fuisse olim apud Romanos, quorum more Christus dominus flagellatus fuit. Accedit, quid flome in ecclesiâ S. Mariae in viâ latâ inter ceteras reliquias ostenditur ejusmodi flagellum, quo Christus flagellatus dicitur. Ex quibus probabiliter habetur Christum Dominum predictis taxillatis flagellis fuisse easum, que accommodatissima erant instrumenta ad speiarios sulcos scindendam eam sacratissimam carnem et sanctissimum corpus, supra cujus dorsum imposita sunt peccata nostra omnia; ut ea purganda et solvenda portaret.

Tropologicè S. Gregorius, lib. 15 Moralium, cap. 6: Bene, inquit, circumdat lanceis dicimur, quia antiquis hostis tentationis sua vulnere ab omni parte nos impedit; sapè enim dum gata restringitur ut libido subjugetur, manus glorie aculeus mentem pulsat; si autem corpus abstinentia afflictione non attenerit, contra mentem libidinis flamma se excitat. Sepè dum servare præconiam nostram, ad tentationem labirintum, et sapè dum possessa effusæ tribulamus, ad avaritiam ducimur, quia viximus colligere quæsumus quod tribulamus. Dum ergo antiqui hostes jacula ubique nos impetuer, recte nunc dicitur: *Circumdedit me lanceis suis.*

CONVULNERAVIT LUMBOS. Hoc ad corporis attinet ex parte synecdochie significatum. Simile quiddam Jeremias luxit, aens, Thren. 5, 13: *Misti in rebus meis filias (hoc est, sagittas) pharetrae sue.* Renu quippe, sicut et lumbi pro corpore toto ponuntur.

EFFUDIT VISCERA MEA. Hyperbole significat denteriam. Non tantum, inquit Philippus et Beda, ex ea toto corpore computrinerat, verum etiam tous intrinsecus sanic liquefecerat, et ita omni intestina in terram conversa fuerant, ut per secreta ab paulatim in terram effusa sint cum sanguine, fele, aliisque humoribus et viscerum ramentis. Septuaginta unus Hebreo et Chaldaeo legunt: *Ἐξίξαν εἰ τὸ γένος μου, effuderunt in terram fel meum.* Quod Hebrei ad literam accipiunt, scilicet fel Jobi non sine miraculo humi fusum fuisse, et tamen ipsum vivisse interim, quod homini naturale est impossibile. Noster optimè, etiam interpretibus Mercero et Bezá, pro felis veritate viscera, scilicet totum pro parte et continuo pro contento, maximè quia fel ad omnem viscerum egestionem ciendam et propellendam à natura datum sit. Vocatur autem fel Hebreo וְלֹא

merah, ab amaritudine, nam felis nihil amarus. Unde ortum est proverbium de his que ingrata nobis sunt et acerba, *παράτερα τὰ γάλακτα, ἵπσατης αμαρισταί, ἵπσατης αμαρισταί.* Sic in Actis ad Simonem Magum Petrus ait, Act. 8, 25: *Εἰ γάλακτα ἵπσαται ἵπσαται, in felte amaritudinis video te esse.* Et vulgo ferè omni lingua adagio dicimus *felle amarus;* summam amaritudinem significantes, quomodo Latini *fellea vocam amara;* et Plautus in Tricento: *Corda in felte sunt sita et acerbo aceto.* Ceterum fel et bilis idem sunt; bilis autem inter humores amaritudinem experatur, unde pro amaritudine ponitur. Felle quoque trascinur, sicut splene ridens, et jecore amarus, et corde sapinus. Quod autem ad presentem Jobi sententiam attinet, videatur esse hyperbole amaritudinis et aegritudini animi, quando ipse dolor bilem aut viscera in terram quasi effundere videtur.

Tale quid habet Jeremias in Threnis suis, dicens, cap. 2, 11: *Couturba sua viscera mea, effusus est in terram jeour meum.* Nam quod hic in fonte est, et Septuaginta vertunt *fel,* ibi per *jeour* intelliguntur, nam in jecore est felis folliculus seu receptaculum. Unde duc, que Jeremias verbis dantur, expositiones huic loco quadrare possunt. Prior est Quinquagesima explicatus, q. d.: Ita sum exanguis factus, ut si jecor, quod est officina sanguinis, omnem succum in terram profundisset. Altera est Martini del Rio, qui putat de tam continuis lacrymis clarum indicium capi, jecor non more suo sanguinem, sed lacrymas breviori compendio genuisse, et jam nihil illi reliquum, unde vel has fabricaretur. Ergo jecoris vel fellis nomine intelligere possumus lacrymas amarissimas, et ex incolas indicari, et hostilibus crudelitatis quasi lanceis haustis evocatas. Illud etiam pateticum inest, significari in Iheso corpore cor, fel, jecor et omnia viscera dolore liquefacta in lacrymas conversa, et, ut dictum est, ab hostibus effusæ. Nec etiam displiceret hic de felle intelligere, quod de jecore apud Jeremiam sic interpretatur Isidorus Clarius, scilicet jecor amoris et affectuum receptaculum veluti humo afflum et in sordibus jacuisse, q. d.: Nihil amo pœ morte et sepulcro. Hoc etiam inclinat Figuerius, qui censem jecor pœ letitiae et gaudentie, quia affectus hujus sodes est. Et siensus esset, q. d.: Omne gaudium amisi.

Allegoricè Isidorus, de Nativitate Domini cap. 47, hunc locum exponit de vulnera lanceæ, quo Christi latus aperitum fuit, per quod ait aliquid addidum fuisse super dolorem vulnerum aliorum seviendo etiam in mortuum. Propterea canens Ecclesia murorem dire lanceæ nominat. Huic alfinis est illa Davidis sententia ex persona Christi loquentis, Psal. 68, 28: *Et super dolorem vulnerum meorum addiderunt.* Quadrantem Christi Jeremie verba, cap. 8, 18: *Dolor meus super dolorem, in me cor meum mures.* Etsi Theodoretus in Psal. 68, ista omnia alter accipiat quoniam de Christo, tamen de Christo etiam sumit in Diologo primo cum Irenæo lib. 4, cap. 52, cuius uitiorum testimonio ut doceat passibilem fuisse.

Tropologicè S. Gregorius, lib. 15 Moralium, cap. 6:

Etiam interpretibus Mercero et Bezá,

vel 10, explicat de iis qui ex consuetudine peccata peccatis accumulant. Priora siquidem vulnera peccati diabolus sic infert ut solent parvuli spicula jaculari, de quibus et dici potest : *Sagittae parvolorum factae sunt plaga eorum*, Psal. 63, 6. At cum additur sagitta sagittae et culpa culpe, tunc gigas demon evadit, et incurabili vulnera per consuetudinem sic addit, ut possit peccator conqueri : *Circumdedit me lanceis suis, concidit me vulnera super vulnus, irruit in me quasi gigas*. Ubi diabolus figuram mutat et communat arma, nam vice sagittarum parvuli lanceas gigantum assumit. Nam, ut Gregorius assert, antiquis hostis tentaculensis suæ vulnera ab omni parte nos impedit; et vulnera super vulnus homo conciditur, quando peccatum peccato additur, ut culpa vehementius exagetur. Et quia cùm vulnus vulneri additur, vires contra nos antiqui hostis vehementius excrescent, recte subiungitur : *Irruit in me quasi gigas*. Facile quippe inimico resistiri, si non ei vel in multis lapsibus, vel in uno diutius consenitatur; sin verò ejus sausionibus anima subesse conseruerit, quanto se ei frequenter subiicit, tantò eum sibi intolerabiliter facit, ut ei reluctari non valeat, quia nimis malitius adversarius contra hanc ex prava consuetudine devictam quasi more gigantis pugnat. Unde aperte cognoscitur diabolum in principio peccati parvulum parvolorum emittere sagittam, que posset faciliter vinci vel eveli, at per consuetudinem gigantem evadere et quasi hasta Herculis pugnare, ita ut illi nemo possit opponi, dum contra animam ex prava consuetudine devictam more gigantis pugnat. Quare servandum illud D. Hieronymi consilium : *Dum parvulus est hostis, interfice, ut nequita elidatur in semine.*

Porrò hic versus in Hebreo si sonat : *Dirumpit me rupturā super faciem rupturā, incurrit in me sicut potens*. Rupturam autem dicit, quia in eum Deus quasi irrupt, plaga ejus designando et denotando, sic ut continuis et assiduis rupturis sequi invicem contingerent excipientibus affligeretur, nec esset ei ultra requies aut respiratio. Septuaginta verò hoc in plurali effuderunt, dum sic vertunt : *Κατέβασο με πάρω τὴν πτώματι, θράψω τὸ μέρος με δυνάμενον*. Defecernūt me rūnam super ruinam, concurrentur ad me potentes. Vox autem δυνάμενος de militibus passim usurpari solet. Nam ad militiam olim eligebantur qui robore prestatabant, qui et gigantes appellabantur, ut paulo ante annotavimus.

VERS. 16. — *SACCUM CONSI SUPER CUTEM MEAM, ET OPERU CINERE CARNEM MEAM* (1). Per saccum hic vestem lugubrem significat, quam Graeci λούτρα πενθεῖν vocant, quae Varroni dicitur amiculum nigellum. Eā ueste uestebantur in luctu quā publico, quā privato; et à Gracis interpetibus vocatur *habitus angoris* et *luctu*.

(1) Τότε, quod hic *cūs* vertitur, vocem esse Scenarum discimus ex Mischnā. Utuntur eā et nunc Arabes. *OPERU CINERE CARNEM MEAM*, in Hebreo, *cornu meum*, id est, gloria mea dejecta est. Graci : *Robur meum in terra extinctum est*. (Grotius.)

etatis. Sic S. Gregorius Nazianzenus, Carm. 4, vocat *nichil fōrē*, quod S. Ambrosius ad virginem lapsan scribens, quasi verbum ex verbo reddit *lugubrem vestem*; *Ruricūs contritionis signum*; *ali symbolum penitentiae*. Hinc S. Hieronymus de pio munere quod mittebat ad Lucinum ita loquitur in epistola 28, ad illum scripta : « Ego insignia paupertatis et quotidiana symbola penitentiae tibi et sorori tua misi quatuor ciliciora. » Sacrum itaque hoc loco cilicium aut vestem lugubrem liceat appellare. Ut enim lacus pro puto, ita sacrum pro tali ueste interpretum sermone tritus est. *Consure autem saccum super cutem idem est quod saccum induere*, et accingere se saccu, aut impone saccum lumbis vel super lumbos.

Job igitur hic animum suum demissum in usitato luctu et penitentia habitu declarat ac dicat : *Cum nulla pars corporis esset non ulcerosa et saucia, non tamē adhuc mollia linteamina, quia forev vulnera et lenire dolorem possent, sed sumpsi asperum et cilicium saccum*; et ne quidquam ad lugentis ac veri penitentis effigiem decesset, aspersi me cinere, qui à luctu et penitentia sacco dissociari non solet. Quod in sacrī litteris et historiarum monumentis adeo tritum est, ut cinis, et saccum, seu cilicum, luctus, penitentie et humiliatis notis hieroglyphicae consequantur, et veluti adjuvantia validissima pietatis omni genere divinarum Litterarum commendentur. Certè illa duo felicissimo nexu copulata plurimum possunt, ut dupli clypeo teuti Niniuite tela furoris Dei represserunt. Ex quo constat rem hanc peritanquam esse in piorum usq; et jam tum in veteri Testamento ab illis celebratum, qui in Numinis cultu et virtutum ornamenti principatum obtinebant, quales prater Jobum fuere divini vates aliquis summa viri, qui patrem omnium Dei commercio fruenthal; qui imitati quoque ali fructus magnoz è devotionis illo gene percipiebant. Quod Achabas, rex aliquoq; impis et facinoribus, suo exemplo docuit, qui cum Elias sibi minitantem audivisset, et terribilia quadam et acerba denuntiantem, que vivum juxta mortuorum manarent, exhorrescens Numinis manum ac perniciem, quae dannato iam capitū imminere videbatur, operit cilicium carnem suam, jejunavitque, et dormiuit in saccu et ambulavit demissu capite, 5 Reg. 21, 27. Quid igitur inde consequentur? Hoc summissum, ut placatus ad misericordiam Dei mutaret sententiam, iam coeretur jamque violenter sese effundente severitatem. Quare ad Eliam sic inquit : *Nonne vidisti humiliatum Achab coram me? quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus ejus*, etc. Exemplum scilicet a Davide sumperat, qui, si quando res mostissime domesticam disciplinam aut externam politiam regnorum premerent, ad cilicium velut ad sacram anchoram devotè configebat, Psal. 54, 15 : *Ego autem cū mihi molesti essent, indubam me cilicio*; et alii, Psal. 68, 12 : *Posui vestimentum meum cilicium*. Hoc vir magnus thorace indutus, non aheueo, sed divino, et concupiscentie motus frenabat, et ulciscendi libidinem, si quando injuris afficeretur;

(1) Τότε, quod hic *cūs* vertitur, vocem esse Scenarum discimus ex Mischnā. Utuntur eā et nunc Arabes. *OPERU CINERE CARNEM MEAM*, in Hebreo, *cornu meum*, id est, gloria mea dejecta est. Graci : *Robur meum in terra extinctum est*. (Grotius.)

et superbos animi spiritus in summo dominatu comprebant, alborum hominum scelus eluebat, suum purgabat, Dei benevolentiam emerabat. Adeoque insita fuit illa pietas in omnium membris, ut nihil arduum atque difficile et gravioris momenti agredirentur, quin se ante cilicio munivissent ad favorem Numinis, ad animi vim et virtutem parandam. Sic Iuditha magna ausra facinus mulieribus manus corroboravit, et Machabei tela sua exaceruerunt, armaruntque legiones ad Dei bella confienda, de quibus in sacrī oraculis disertè ponitur, sese prius cilicio et cinere cooperuisse. Verum, ut dixi, notables in eo fuerunt prophetae, qui penitentia vexillum atque extolabant, ut virtutum omnium signiferi et dues ad facilitatem.

Hanc igitur pietatem eum in vetustā Ecclesiā tam splendidam tamque in usis viris clarissimis et Deo charis animaduetererent Christiani, non mirum si religiosi et avide sunt eamdem complexi ut instrumentum perfectionis, ut religiosum magnum adjumentum, præsertim cū propè in oculis haberent D. Joannem Baptistam, vivam illam penitentie columnam, mortifications præconem, quam ore, verbis et exemplo in omni vitâ promovere contendit; illam enim in deserto cilicium ferre solitum in evangelie historia monumentis proditum est Matth. 5, 4 : *Haebat vestimentum de pīlis camelorum et zonam pellicēam circa lumbos suos*. Quibus verbis cilicium describitur, qui paternitate quoque illi fructus magnoz è devotionis illo gene percipiebant.

Quod Achabas, rex aliquoq; impis et facinoribus, suo exemplo docuit, qui cum Elias sibi minitantem audivisset, et terribilia quadam et acerba denuntiantem, que vivum juxta mortuorum manarent, exhorrescens Numinis manum ac perniciem, quae dannato iam capitū imminere videbatur, operit cilicium carnem suam, jejunavitque, et dormiuit in saccu et ambulavit demissu capite, 5 Reg. 21, 27. Quid igitur inde consequentur? Hoc summissum, ut placatus ad misericordiam Dei mutaret sententiam, iam coeretur jamque violenter sese effundente severitatem. Quare ad Eliam sic inquit : *Nonne vidisti humiliatum Achab coram me? quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus ejus*, etc. Exemplum scilicet a Davide sumperat, qui, si quando res mostissime domesticam disciplinam aut externam politiam regnorum premerent, ad cilicium velut ad sacram anchoram devotè configebat, Psal. 54, 15 : *Ego autem cū mihi molesti essent, indubam me cilicio*; et alii, Psal. 68, 12 : *Posui vestimentum meum cilicium*. Hoc vir magnus thorace indutus, non aheueo, sed divino, et concupiscentie motus frenabat, et ulciscendi libidinem, si quando injuris afficeretur;

(1) *Facies mea validè ruberantur à fletu, adusta quasi tumidaque reddita est facies mea præ minio fletu. Et super palpebris meas umbra*. Alia exemplaria habent exx. οὐεῖται, quam ut veriores lectionem amplexa est editio Complutensis, et sanctus Augustinus agnoscit, in quo *umbras mortis*, quam Olympiodorus quoque præfert. Auctor Catene Graece in ventre animam intelligit, quam etiam septuaginta significat, et ita explicat : *Anima mea ardet, nec lacrymæ quidquam remittunt*.

(2) *Facies mea combustus est à plancu, et super palpebris meas umbra*. Alia exemplaria habent exx. οὐεῖται, quam ut veriores lectionem amplexa est editio Complutensis, et sanctus Augustinus agnoscit, in quo *umbras mortis*, quam Olympiodorus quoque præfert. Auctor Catene Graece in ventre animam intelligit, quam etiam septuaginta significat, et ita explicat : *Anima mea ardet, nec lacrymæ quidquam remittunt*.

(3) *Tē δὲ οὐεῖται ποὺς ἵη τῆς ιστόθεα, robur au-*

tem meum in terra extinctum est. Rabbi Levi pro cornu transtulit caput, dicens : *Ascendere feci pulvere super caput meum*. Thargum verò pro cornu, gloriam transtulit, dum sic reddit : *Volutavi in pulvere gloriam meam*, id est, pristinam meam dignitatem, antiquum statum meum, qui felicissimus erat. Sic alibi :

Cornu ejus exaltabitur in gloriam, Psal. 411, 9 : *Et exaltabitur cornua justi*, Psal. 74, 11 : *Et exaltavit cornu populi sui*, Psal. 148, 44 : *Et sublimabit cornu Christi sui*, 1 Reg. 2, 10. In quā significatio frequens est hujus vocabuli in Scripturā usus, designatque potentiam, gloriam, perspicuitatem et regnum, desumptu scilicet metaphorā ab animalibus ratione carentibus, quibus hastarum armorumque loco cornua Deus addidit. Qui autem de capite interpretantur, responderunt ad priscum morem lugentum, qui caput pulvere opplebant ad testandum dolorem sum. Sanè caput eminet in homine, ut cornua in cornutis animalibus; hoc autem in magno lustu ciuii, ut cum pulvere aspergebant, ut superiorū cap. 2, vers. 12, tres amici ex communī lugentum usū fecisse memorantur; ubi plura de hoc ritu annotavimus.

VERS. 47. — *FACIES MEA INTUMUIT A FLETU, ET PALPEBRA MEA CALIGAVERUNT* (4). Adhibuit nempe alium quoque lugentum ac penitentium habitum, scilicet amarum fletum, quo ejus facies oculique intumerunt, et visus hebetatus fuit ex humiditate, qua resolvitur à cerebro, et per oculos genasque decurrunt, sicut quotidiana fieri constat experientia. Plurimos autem amissis aut obscurasse oculorum lumen, dum aqua pīli lacrymās et moriori indulgent, res notior est quā ut operosā indiget probatio. Certè David de semipeto fatetur : *Et lumen oculorum meorum non est mecum*, Psal. 37, 11; sed clarius Jeremias in Threnis, cap. 2, 11 : *Defecerunt præ lacrymis oculi mei*, quod est cum eo quod Job hic ait à fletu palpebras suas caligasse, per quas oculos intelligit, partem pro toto. Sic in Psalmis : *Palpebra ejus interrogant filios hominum*, id est, oculi, quibus providentia ipsius innuitur.

Septuaginta versum hunc nonnulli aliter reddunt modo : *Venter meus combustus est à plancu, et super palpebris meas umbra*. Alia exemplaria habent exx. οὐεῖται, quam ut veriores lectionem amplexa est editio Complutensis, et sanctus Augustinus agnoscit, in quo *umbras mortis*, quam Olympiodorus quoque præfert. Auctor Catene Graece in ventre animam intelligit, quam etiam septuaginta significat, et ita explicat : *Anima mea ardet, nec lacrymæ quidquam remittunt*.

(4) *Facies mea validè ruberantur à fletu, adusta quasi tumidaque reddita est facies mea præ minio fletu. Et super palpebris meas umbra*. Alia exemplaria habent exx. οὐεῖται, quam ut veriores lectionem amplexa est editio Complutensis, et sanctus Augustinus agnoscit, in quo *umbras mortis*, quam Olympiodorus quoque præfert. Auctor Catene Graece in ventre animam intelligit, quam etiam septuaginta significat, et ita explicat : *Anima mea ardet, nec lacrymæ quidquam remittunt*.

tant. Fortasse in ventre combusto, id est, siccato atque exhausto corde, significat Jobus exsiccate lacrymarum fonte defecesse lacrymas, quas exsiccat via illarum nimio profusa, aut comprimit stupor et immoderatus dolor.

Hebreus textus habet: *Facies mea conolutata fuit præ fletu*, id est, quasi luto fedata, et deturata solidata. Nam fletus faciem deturpat, et quasi luttamentum facit, quod uno verbo latuare dicitur. Unde Cato: *Postea, inquit, adspicere amurem quam quod clutaveris.* id est, luto infercer, aut fedaveris. Hoc in Jobo conceptu et explicata facile est: siquidem ex lacrymis, et cinere, quo conspersus erat, subactum est lumen, præserium accidente sane, quæ eius facies ita deturata fuit, ut larvam sibi imposuisse videri potuerit.

Si nonnemo fortasse Stoicis imbutus principiis fletum tam uberic vitio vertat Jobo, dicens virum fortem, præserium regem, quales erat ipse, lacrymas dedecere, atque leoni similem effici debere, qui quantumcumque tristiter, vix unquam tamen idecirco rugit aut fremit, vel suspirat, sed tacitus atram intra se bilem concoquit, et in corde dolorem premi; huic respondendum, non quascumque lacrymas, etiam profusa, virum fortē ad eoque regem non dedecere: siquidem supra cap. 4, vers. 20, fletum, et alia iustusmodi externa doloris signa, in calamitatibus moderatae adhibita, cum vera fortitudine ac perfecta virtute quam optimè consistere ostendimus, quinim virum vere fortē, ac virtute prædium, in ipsorum virtutis ac fortitudinis exercitu nonnunquam lamentari, et in clamores lacrymasque irrumperem cum laude posse. Cujus rei luculentum in rege Davide et ipsomet Christo (cujus hic in parte una cum Davide Job typum gessit) habemus testimonium, quem flevisse sapientia in vita et in morte tum in sacris Annalibus evangelistae, tum Apostoli in monumentis suis prodiderunt. Quod doctus Silvanius lib. 6, p. 16 et eleganter notavit: «Christum, inquit, devise legimus, risisse nunquam legimus? Qui in re quoddam sacram velut diluvium miratur et praedicat S. Bernardus, serm. 5 in ramis palmarum, ubi de Salvatore in hunc modum loquitur: «Non soli oculis, sed quasi membris omnibus flevisse videatur ut totum corpus eius, quod est Ecclesia, totius corporis lacrymas pugaretur.» Handquaquam igitur quaevis lacrymas, sed molles, sed feminæ et irrationales virum fortē, et prudentem dedecent. Ut enim in aquis, sic in lacrymis magna est varietas. Nam sicut inter aquas (ut Anastasius Sinaïta lib. 3 anagogicarum Contemplationum notat) quadam est gentilis, ut Ægyptia, alia que adiri non potest, ut Ammonitica, quadam potabilis, ut fontana, quadam infertilis, ut Hiericuntina, lethalis etiam quadam, ut Æthiopica, sic in lacrymis non absimiliter notare licet distinctionem; nam quadam bona sunt et potabiles, nempe lacrymae devotionis ac pietatis, quæ ex animi religiosa fonte promanantur easque à beatissimis angelis suaviter cibis aliunt Patres, et in vinum quodammodo mutari, adeo ut sanctus Bernardus,

serm. 50 in Cantica, *lacrymas paucitentianas, vimnum angolorum appellare non dubitet, quid in illis sit vita odor, sapor gratia, indulgentia gustus, reconciliatiois juventudis; unde consequens est easdem quoque valde fertiles, quippe quæ copiam bonorum affectuum ingenerant, et intimum actionum, quibus Deus aut placatur, aut conciliatur, aut amplius demeretur.*

Sunt item aliae quedam infertiles, quarum causam rerum amor est, nec virtutis honestatem intuetur, et haec omnia vanæ sunt, quia nullo fructu et temere funduntur, vel etiam ad vanitatem aequalitatem, quales coram, qui (ut verbis dicam Maximi Taurinensis Sermonis in die Cinerum) *falso ex oculorum moere preconia mundana mercantur.*

Reperientur et lethales in flagitiis hominibus, qui impotenti veteratum rerum libidine feruntur, quas adipisci eum totus animi et corporis contentionem non potuerat, praeterea dolore lacrymantur, quod maleficium non patravit. Par scelus eorum est, qui fient ad snadendum flagitium animosque molliendo. Quod scriptores in multeculis animaduertunt, quibus Caecilius falsas lacrymas tribuit; D. Bernardus, epistola 247, eleganter vocat *lacrymas doctas mentiri;* vulgo dicuntur lacryme crocodili ad decipiendum et nocendum comparante. In eadem sunt classæ, qui præ inuidia in alieni felicitate ploratum edunt, vel qui affecti à quicquam injuriis, dum precipiti furore elati uicei vehementer cupunt, nec possunt, lacrymantur. Ad hoc denique genus pertinet omnes qui scelerat ex causa meroe animi et imbre oculorum complentur. Quos dannat, miseratione sacerdos Ambrosius, lib. 10 in S. Lucam, cum agit de lacrymis D. Petri, quem ait lacrymas profundisse, quia culpa illi obrepserat; homines autem sep̄ flere, quod non in culpi incidentur, hoc est, inquit, si non se vindicent, si non oblincent quod improbe euidentur.

Sunt quedam denique indifferentes, quas naturales vocant lacrymas, quæ eas animi motus et affectio naturalis exprimat; quæ nisi pio proposito et honesta voluntate in honum finem et beatum referantur, vacue sunt luce laudis, et præmio carent agniti Deum. Nature tamen utilies esse possunt et valetudini aliquando; quam ob causam fletum puerorum infatum probat Aristoteles lib. 4 Politorum, cap. 17, ubi vetat illos a fletu impediri, eò quod tales ejusfatus et lacrymae pro sint eis ad robur, atque incrementum corporibus eorum suppedinent. Hinc accedit Hippocratis medicorum principis, lib. 6 de Morbis popularibus, sect. 1, monitum illud præclarum, dicentes lacrymas in acutis morbis, si utroq; et ex voluntate fundantur, esse bonas, si preter voluntatem et invitio fluent, malas videntur. Unde etiam hunc celeberratum aphorismum reliquit: *Lacrymae voluntarie malum non sunt, invitis autem decurrentes malum.* Valens quoque ad leniesdam vim doloris animumque levandum solientes viri putant. Quæ de re Petrus Blensis, epist. 49, in hunc modum meminit: *Multis solatio sunt lacrymae, et ex parte maximæ magis-*

studinem doloris immunitum. Dolor siquidem speciem ignis gerit, quia dum plus tegitur, plus ignescit.

Ex dictis, ut opinor, luculentus patet contra Stoicos, non omnes esse lacrymas viro etiam fortis virtutem aut fugiendas, sed quasdam esse laudabilis, quæ ipsum non tantum non dedecant, sed etiam plurimam ornant, quales sunt compunctionis, devotionis et compassionis, quas summi momenta prelata apud Deum esse sanctissimam omnes viri consentiunt. Jobo autem adeo fuerunt familiares, ut eas etiam in florentissima fortuna, in mediis mundi latitias et communis hominum recreatione valuti spirituali quoddam condimentum adhiberent. Hinc in septendecimo illo filiorum convivio, in quo genitibus epulis hilariter indulgebant, ne forte in aliquo peccassent, plus parvus totus compungebatur, et particulares pro is quotidie hostias offerebant, quas, uti par est, compunctionis simili ac devotionis lacrymas Deo gratissimam ubertate irrigebat. Quantum autem compassionis quoque lacrymis deditus esset, abunde inferunt declaravit, dicens, cap. 50, 25: *Flebam quandam super eo qui afflictus erat, et compatiebatur anima mea pauperi.* Sunt sibi istissimodis lacryme velut uniones pretiosissime gratissimam Deo, quibus S. Augustinus sacrifici vim nomenque tribuit, in quo sanguis ipsius cordis fundatur. Sanctus quoque Chrysostomus, in Psal. 129, noble quoddam elemosynæ genus esse dicit *tristitia, ingentisca et fere propter eos qui affliguntur.* Est enim actus eximiū amoris erga premium, quæ instar potentissimi sacrificii hominum noxæ et peccata abolerunt, ut divinum oraculum monet, 1 Pet. 4, 8: *Charitas operit multitudinem peccatorum.* Ubi sunt lacrymas compunctionis, subito labes animorum cluntur et perirent.

Haudquaquam sanè vulgaris aut eacteriorum hominum similis fuisse Jobi fletus existimandus est, quo et faciem suam intumuisse et palpebras caligasse proficeret, sed omnino suppar isti Davidis; qui, cùm dixisset regalem se etiam lectum confutu fletu opere plevisse, adjungit, Psal. 6, 8: *Turbatus est à furore oculus meus, vel, ut S. Hieronymus verit, colligavit oculus meus.* Chaldeus dixit: *Östenerbratus est;* Cajetanus: *Tineavit, hoc est, erosus vitatus* quæ est oculus meus, et magnitudine atque frequentia lacrymarum extabuit, sic ut fletis continuatio luminum aieum hauserit et consumperit. Que sane ostendunt, vix unquam illum sine compunctione lacrymisque fuisse, quæ de die et nocte exundarent. Sed hoc Jobi fletus præ Davidis lucet mirabilior et excellenter fuit, quod nullum in peccato fundamentum aut cum delicto commercium habuerit, ut tantò perfectius fletu suo Christi lacrymas praedigaret. Unde subdit:

VERS. 18. — *Hæc passus sum absque iniuriatu manus meæ, cum haberem mundas ad Deum preces* (1).

(1) Cum manus supplices ad Deum elevaret, quas neque rapina, neque alio scelere contaminaveram, (Menochius.)

In Hebreo prima ista verba: *Hæc passus sum, non habentur, uti nec in Greco, sed tantummodo sic: Absque eo quid non sit violentia in manibus meis, etiam para est precatio mea.* Quod Septuaginta vertunt: *Injustum autem nihil fuit in manu mea; deprecatio autem mea inimica, ut cum precedentibus nexus et sensus sit talis, se si dicit: Prae multitudine et gravitate dolorum meorum largissime flevi, ita ut pre nimio fletu facies mea confutata sit et deformata, cum tamen nulla violentia vel iniurias fuerit in manibus meis, quam tu Eliphaz cum sociis mihi exprobasti. Sicut ergo maciei nimium fletum, ita nimii fletis non iniuriantur aut ellam violentiam, sed dolorum sursum acribitatem causam esse protestatur. Vox autem Hebreo *chamas*, quæ propriæ violentiam significat, hic latius sumi videtur, ut etiam quamvis iniuriantur aut injurias notet. Dicunt autem Hebrei Deum non punire gentes nisi propter *chamas*, id est, *violentiam.* Sane propter eam delovit olim mundum diluvio, et Sodomam et Gomorrham cum reliquis urbibus.*

Ceterum duo hic non ad jacontiam, sed ad divinæ veritatis assertiōnem Job commemorant, scilicet manus, id est, opera, *absque iniuriatu, et preces mundas*, quibus omnem Dei cultum sub verâ justitâ religioneque completiūt. Qui enim bene se gerit, nec quemquam iniuriam afficit, dicitur habere manus puras ad iniuriantur. Unde nonnulli hoc membrum referunt ad secundam tabulam, ut sequens ad primam. Nam cujus pura est oratio, Deum plè colit, qui duo potissimum ab homine requirit, scilicet manus et cor. Mansa opera denotant, cor autem cogitationes, quæ in corde completiunt, ut in rembus inchoantur; quapropter dicitur, Psal. 7, 10: *Scru-tans corda et renes Deus.* Sub precatiōne porrò etiam potest sermo comprehendendi. Quibus tribus constant omnia, que ab homine proficiuntur.

Potest ergo sic exprimi Jobi sensus, q. d.: Ecco qualia et quam atrocia fero supplicia, cùm explorata quod possum conscientia semper opera justa cum religioso cultu conjuxerim. Manus enim (ut dixi) es symbolum operationis, et generale instrumentum animi: cum alio tractare cipientis, sermo quidam mentis et tacite voluntatis interpres. Hinc princeps Onofrictorum habitus olim Artemidorus lib. 1, cap. 44, ait manus significare *zysys*, rationem, mentem, sermonem, quod veluti ductu litterarum vel polius opportuno sermone tacitam animorum affectionem declarant. Hinc docte Cassiodorus lib. de Animâ, cap. 16: «Manus, inquit, singulariter datæ sunt ad mutinas cogitationes nostras communiter explicandas. Cum igitur vult animus erga alios vim sibi benevolentia prodere, tendit manem, et in ea veluti cor ipsum, fidem, amorem, et eadem in aliena

Haec atrocia perfero super non iniuriam in manibus meis, id est, non obstante liquidissimâ meâ innocentiam. Haec patior, cùm plus sim, in Deum et homines officiæ funetus. Posterioribus verbis forsitan occurreret voluit illi quod Eliphaz obiecera supra, 13, 4, quod tolleret preces ad eum. (Rossmüller.)